

Kiállítási katalógus

A VÁROS ÉS AZ AKADEÉMIA

A KOLOZSVÁRI JEZSUITA KOLLÉGIUM - AZ *ACADEMIA CLAUDIOPOLITANA* -

A LEGRÉGEBBI EGYETEMI RANGÚ FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNY A MAI ROMÁNIA TERÜLETÉN
AZ 1581-ES ALAPÍTÁSTÓL AZ 1698-AS ÚJJÁALAPÍTÁSIG

Presă Universitară Clujeană
2020

Tartalom:

Daniel David: A BBTE kezdetei, korszakai és jelene. Hagyomány és kiválóság!	5-6
Martin Kromer: A nagy Báthory István elogiuma (1589)	7
Kolozsvár a XVI. század végén	8-9
Középkori egyházi intézmények Kolozsváron	10-11
A kolozsvári jezsuita kollégium megalapítása	12-13
A kolozsvári jezsuita akadémia megalapítása	14-15
A kolozsvári pápai és királyi szeminárium	16-17
A jezsuita rend	18-19
A jezsuita rend oktatási intézményeinek a felépítése	19
Tanárok és diákok. A kolozsvári jezsuita akadémia neves személyiségei	20-21
A kolozsmonostori jezsuita iskola a XVII. században	22-23
A kolozsvári jezsuita akadémia újjáalapítása 1698-ban	24-25
A kolozsvári jezsuita kollégium könyvtára	26-27
Válogatott könyvészet	29-30

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
A Város és Akadémia : A Kolozsvári Jezsuita Kollégium - az Academia
Claudiopolitana - a legrégebbi egyetemi rangú felsőoktatási
intézmény a mai Románia területén az 1581-es alapítástól az 1698-
as újjáalapításig : Kiállítási katalógus. - Cluj-Napoca : Presa
universitară clujeană, 2020
Conține bibliografie
ISBN 978-606-37-0896-1

Kiállítási katalógus

A VÁROS ÉS AZ AKADÉMIA

A KOLOZSVÁRI JEZSUITA KOLLÉGIUM - AZ *ACADEMIA CLAUDIOPOLITANA* -
A LEGRÉGEBBI EGYETEMI RANGÚ FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNY A MAI ROMÁNIA TERÜLETÉN
AZ 1581-ES ALAPÍTÁSTÓL AZ 1698-AS ÚJJÁALAPÍTÁSIG

Presa Universitară Clujeană
2020

A BBTE Egyetemtörténeti Múzeuma által szervezett kiállítás

A kiállítás helyszíne: Kolozsvár, Szabók tornya.

A kiállítás kurátora: dr. Lukács József

A szövegeket írta és az illusztrációkat válogatta: dr. Lukács József

Tudományos referensek: dr. Ana Sima, egyetemi adjunktus; dr. Ana-Maria Stan, tudományos kutató

A kiállítás és a kiállítási katalógus grafikája: Fabiola Pop és Cristiana Kiraly-Nagy

Editura Presa Universitară Clujeană

ISBN: 978-606-37-0896-1

A borítón található illusztrációk magyarázata:

Kolozsvár város címere, Szent Mihály templom, a sekrestye ajtókeretének részlete, a XVI. század eleje

Fotó: Várdai Levente

A jezsuita rend jelvénye

Album Sodalitatis Natae Reginae Angelorum Autoritate Apostolica Kolos Monostorini in Residentia Societatis Jesu erectae, 1641, Gyulafehérvári Főegyházmezei Levéltár.

4. borító: A kolozsvári jezsuita kollégium 1725 után épített Szent József szemináriumának kapuja, rajta a „Seminarium Bathor. Apor. S. Josephi” felirat, mely Báthory István és Apor István alapítókra emlékeztet.

Fotó: Cristian Muntean

Dr. Daniel David, egyetemi tanár, a BBTE rektora

A BBTE kezdetei, korszakai és jelene: Hagyomány és kiválóság!

Hazánkban a Babeş-Bolyai Tudományegyetem (BBTE) büszkélkedhet a legrégebb felsőoktatási hagyománnyal. Báthory Istvánnak, Erdély fejedelemének és a Lengyel-Litván Államszövetség uralkodójának 1581-ben kiállított királyi alapítólevelével az Academia Claudiopolitana egyetemi státussal rendelkező intézményként felhatalmazást nyert arra, hogy *baccalaureusi*, *magiszteri* és *doktori* egyetemi fokozatokat adományozhasson. Az említett latin tannyelvű jezsuita akadémiát bölcsészeti és teológia karokkal rendelkező szerkezettel hozták létre. A *Ratio studiorum*-ban utólag véglegesített elvek alapján szervezett intézmény rövid megszakításokkal 1606-ig működött. A kiállításban ezt a kezdeti korszakot mutatjuk be, amely elindította az egyetem fejlődését a napjainban létező BBTE irányába.

Az 1698-ban újjáalapított Akadémia 1786-ig egy latin és német tannyelvű, teljes szerkezetű, bölcsészeti-, teológia, jog- és orvostudomány karokkal rendelkező egyetemmé fejlődött, melyet előbb *Regia-Principali Academia/Uni-*

versitas Claudiopolitana vagy *Pontificio-Regia Academia Claudiopolitana* névvel, majd teljes szerkezetét elnyert korszakában *Caesareo-Regia Universitas Claudiopolitana*-ként emlegettek.

1786 és 1848 között felsőfokú oktatási intézmény maradt, bölcsészet-, jog- és orvostudomány karokkal, de egyetemi státuszát elvesztette, mivel abban az időben ezt a rangot az határozta meg, hogy van-e joga doktori címet adományozni illetve az, hogy szerkezetében jelen van mind a négy kar (a bölcsészet-, a teológia, a jog- és az orvostudomány). 1848 után ebből két felsőok-

tatási intézmény alakult: az Orvos-Sebészi Tanintézet és 1863-ban a Királyi Jogakadémia. Ez a két intézmény 1872-ben beolvadt az új, magyar tannyelvű Magyar Királyi Tudományegyetembe, mely utólag a Magyar Királyi Ferenc József Tudományegyetem nevet viselte.

A kolozsvári Ferenc József Tudományegyetemet 1919-ben román tannyelvű egyetemmé alakították át. Ezt később I. Ferdinánd Király Tudományegyetemnek nevezték.

1945 után a román tannyelvű egyetemből alakult a Victor Babeş Tudomány-

A kolozsvári jezsuita kollégium temploma és mellette az épület, amelyben feltehetően a gimnázium, a pápai és királyi szeminárium valamint az *Academia Claudiopolitana* működött.

egyetem, a magyar tannyelvű egyetemből pedig a Bolyai Tudományegyetem, 1959-ben ezek egyesítésével létrejött a napjainkban létező kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem.

A BBTE az I Ferdinand Király Tudományegyetem és ezen keresztül a fent leírt különleges egyetemi hagyomány jogos örököse. Ezt a történelmet tükrözi a BBTE multikulturális jellege is, mely az országban egyedülálló módon három - román, magyar és német - tannyelvi alapon biztosít képzést. Ezek mellett világnyelveken is zajlik számos oktatási program.

Az említett egyetemtörténeti korszakok rektorai különleges tudós személyiségek voltak. Az 1581 és 2020 közötti rektorok teljes névsora megtalálható az egyetem honlapjának az intézmény történetét bemutató részében. Ezenkívül ugyanott megtalálható az életrajza azon személyiségeknek, akik meghatározták az egyetem történetét (<https://www.ubbcluj.ro/files/UBB-world-class-academic-contributions-v2.pdf>).

A kolozsmonostori jezsuita rendház XVII. századi épülete. Napjainkban a Monostori út 9. szám alatt található. Tóth István rajza, közölte Bíró Vencel 1931-ben.

Martin Kromer, Varmia püspöke
A nagy Báthory István elogiuma (1589)

ELOGIUM MAGNI STEPHANI I.
POLONIAE REGIS

In templo, plus quam Sacerdos.
In Republica, plus quam Rex.
In sententia dicenda, plus quam Senator.
In iudicio, plus quam Iurisconsultus.
In exercitu, plus quam Imperator.
In acie, plus quam Miles.
In adversis perserendis
injuriisque condonandis, plus quam Vir.
In publica libertate tuenda, plus quam Civis.
In amicitia colenda, plus quam Amicus.
In convictu, plus quam Familiaris.
In venatione ferisque domandis, plus quam Leo
In tota reliqua vita, plus quam Philosophus.

A NAGY I. (BÁTHORY) ISTVÁN
LENGYEL KIRÁLY ELOGIUMA

A templomban több volt mint pap,
Az országban több mint király,
Véleménynyilvánításban több mint tanácsúr,
Ítékezésben több mint jogtudós,
A hadban több mint hadvezér,
A csatában több mint katona,
A balsors elviselésében és a
jogtalanságok megbocsátásában több mint férfi,
A közszabadság védelmében több mint polgár,
A barátság ápolásában több mint barát,
Társalgásban több mint bizalmas,
A vadászatban és a
vadak legyőzésében több mint oroszlán,
Az élet minden más terén több mint bölcs.

KOLOZSVÁR VÁROSA A XVI. SZÁZAD VÉGÉN

8

Claudiopolis, Coloswar vulgo Clausenburg, Transilvaniae Civitas Primaria - Kolozsvár, Erdély első városa

Kolozsvár legrégebbi látképét a *Civitates Orbis Terrarium* VI. kötetében jelentették meg Georg Braun és Franz Hohenberg kölni könyvkiadók 1617-ben. Az említett album a világ akkori legfontosabb városait mutatta be.

A rézmetszetet Georg (Joris) Hoefnagel (1542-1600) alkotta Egidius van der Rye (?-1605) 1600 előtt készített festménye alapján.

Erdélyi Nemzeti Történelmi Múzeum, Kolozsvár.

Jelmagyarázat:

1. A Szent Mihály plébániatemplom;
2. A domonkos templom és kolostor, amelyet protestáns templommá és városi iskolává alakítottak;
3. A ferences templom és kolostor, amely 1580 után a jezsuita kollégium székhelye lett;
4. A Szabók tornya;
5. A jezsuita akadémia épülete.

A középkori Magyar Királyság három részre szakadása és a különálló Erdélyi Fejedelemség létrejötte (1541) után Kolozsvár látványos fejlődésnek indult. Brassó és Szeben mellett a fejedelemség legfontosabb kézműves központja lett, tucatnyi céhhez, többszáz mestermesterrel. Földrajzi elhelyezkedése is előnyt biztosított számára, ugyanis olyan fontos utak kereszteződésénél feküdt, amelyek Erdélyt összekötötték úgy Német-, Cseh- és Lengyelország nagy városaival, mint Havasalfölddel és Moldovával.

1593-ban a városban 1640 családfőt írtak össze, amely hozzávetőlegesen 7500 lakost jelentett. E polgárok mellett a városban még legalább 1000 szolga és zsellér élt, velük együtt a város népessége 8500 fő körül lehetett.

A XVI. század második negyedében a reformáció tanításai mindinkább teret nyertek a város lakói körében. Az új tanok hatására a kolozsváriak többsége elhagyta a katolikus vallást és a kálvini (református) tanítást kezdte követni, amely úgy tűnt, hogy többségi felekezetté válik. 1556-ban a városban diadalmaszkodott a reformáció. A katolikus egyház intézményeit, épületeit, birtokait és jövedelmeit (a templomokat, plébániát, iskolát, ispotályokat, kolostorokat) átvették a protestánsok. 1568 után egy új protestáns irányzat, az unitárianizmus jelent meg a városban. Pár év alatt ehhez csatlakozott a kolozsváriak többsége.

A XVI. század második felében Kolozsvár egy erős védrendszer által, falakkal, tornyokkal, kapukkal védett város képét mutatta, amely körül három nagyobb külváros valamint hozzávetőlegesen 150 km²-es birtok terült el. A városban több templom, iskola, ispotályok, vagyis kórházi, árva-, aggmen- és szegényházi funkciókat betöltő intézmény, gyógyszertár, fürdő volt. Még a XVI. század elején végleges formát nyert a város belső szabályrendszere.

A város statutumai pontosan meghatározták a magisztrátus (a bíró és az esküdtek) megválasztásának módját a centumvírek (a száztagú tanács) által, kiket a maguk során a város teljes jogú polgárai közül választottak. A teljes jogú városi polgárok azok voltak, akiknek ingatlan birtokuk volt a város területén, amely után adót fizettek. A nemeseknek tilos volt a város területén házat, szőlőt vagy kertet birtokolniuk.

1564-ben Giovanandrea Gromo itáliai utazó Kolozsvárt „nagy és gazdag kereskedővárosnak, szép épületekkel, régi és erős városfalakkal, számos toronnyal” rendelkező városnak és „az ország kulcsának” írta le. Más források is hangsúlyozták a város fontosságát, mikor „kincses város” és „Erdély első városa” jelzőkkel emlegették.

Az 1617-ben kiadott látkép Kolozsvárt északi irányból, a Fellegvár oldalából nézve mutatja. Ez a város legrégebbi ábrázolása, amelyen felismerhető a város néhány fontos, napjainkban is létező épülete: a Szent Mihály plébániatemplom, a domonkos rend temploma és kolostora, amelyet a XVI. század derekán protestáns templommá és városi iskolává alakítottak át. A távolban látszik a Szabók tornya. Ennek közelében emelkedik a XV. század utolsó évtizedeiben Mátyás király akaratából épített ferences kolostor temploma, melyet 1580-ban a jezsuita rendnek adományoztak. E templom mellett álltak a jezsuita kollégiumnak és intézményeinek: a gimnáziumnak, a főiskolának, vagyis az *Academia Claudiopolitana*-nak, a pápai és királyi szemináriumnak valamint a konviktusnak helyet adó épületek. Az 1617-ben kiadott látkép az egyetlen, amelyen láthatóak a mai Románia területén elsőként alapított felsőoktatási intézmény épületei.

KÖZÉPKORI EGYHÁZI INTÉZMÉNYEK KOLOZSVÁRON

Kolozsváron és Kolozsmonostoron a reformáció előtt számos egyházi intézmény működött, amelyek keretében iskolák is léteztek.

A XVI. század derekán, a reformáció nyomán az erdélyi katolikus egyház intézményrendszere megsemmisült. A gyulafehérvári és a váradi püspöki székeket betöltetlenül hagyták, az egyházi birtokokat, beleértve a kolostorokét is elkobozták és protestáns iskoláknak illetve a fejedelmek környezetében szolgáló személyeknek adományozták.

Pár év alatt a katolikus papok hiánya annyira súlyossá vált, hogy meghiúsította a katolikus egyház helyreállításának minden tervét.

A kolozsmonostori királyi alapítású bencés kolostor, Erdély legfontosabb katolikus kolostora volt. A XI. században alapították. Keretében hiteleshely is működött, 1556-ban a kolostort megszüntették, majd épületét és birtokai egy részét 1579-ben az erdélyi jezsuita missziónak adományozták.

Kolozsvár város és Kolozsmonostor falu a XVI. században

3 A kolozsvári domonkos kolostor (1724 után ferences kolostor). A XIV. században alapították. Keretében iskola is működött, amelyben első-sorban a rend növendékeit tanították. 1556-ban protestáns templommá és városi iskolává alakították, 1603 és 1605 valamint 1698 és 1724 között a kolozsvári jezsuita kolégium székhelye volt.

11

4 A kolozsvári minorita ferences kolostor, amelyet Mátyás király alapított 1486-ban. 1556-ban a szerzeteseket elűzték, 1580-tól kezdve a kolozsvári jezsuita kollégium székhelye lett. 1603 után a kollégium épületét lebontották, részben a templomot is. 1622-ben a romos templomot a kolozsvári református közösségnek adományozták.

1a 1b A kolozsvári Szent Mihály templom (1a) és plébánia (1b). A plébánia keretében működött a XIV. századtól kezdve a városi iskola, 1556 után a templomot, plébániát és városi iskolát a város protestáns hitre tért lakói használták.

A KOLOZSVÁRI JEZSUITA KOLLÉGIUM MEGALAPÍTÁSA

12

Báthory István, Lengyelország királya, Litvánia nagyfejedelem, Erdély fejedelme
Martin Kober festménye, 1583.
Muzeum Historyczno-Misyjne Księży Misyjonarzy, Krakkó, Lengyelország.

A XVI. században a reformáció határozta meg egész Európa történelmét. Az egységesen protestánsnak nevezett új keresztény tanítások gyorsan elterjedtek minden addigi római katolikus lakosságú országban. Erdélyben, amely akkoriban vált önálló fejedelemséggé, 1542 után a katolikus püspöki széket nem töltötték be többé, 1556-ban elkobozták úgy a gyulafehérvári és a váradi püspökségek, mint a katolikus kolostorok birtokait és javadalmait, amelyeket vagy a fejedelmi birtokok közé soroltak, vagy világi célokra eladományoztak. Mindennek következménye az lett, hogy a római katolikus egyház intézményei megszűntek. Pár éven belül a paphiány olyan méreteket öltött, hogy lehetetlenné tett minden tervet, amely a katolikus érdekeket próbálta védeni.

Somlói Báthory István (1533-1586) azon kevés erdélyi főurak egyike volt, akik a Reformáció korában hűségesek maradtak a katolikus hithez. A római katolikus egyháznak a fejedelemség területén levő intézményei újjáélesztését tervezve jutott el arra a gondolatra, hogy katolikus iskolát alapít. A tervet testvérbátyja, Báthory Kristóf segítségével valósította meg azután, hogy 1571-ben erdélyi fejedelemmé, 1575-ben pedig a Lengyel-Litván Államszövetség uralkodójává választották.

Az új katolikus oktatási intézményt a jezsuita rend papjaira és tanáraitra bízva, három szakaszban hozták létre 1579 és 1583 között. Előbb egy jezsuita missziót alapítottak a kolozsmonostori ősi bencés apátság épületeiben, ahol 1579. december 20-án megnyitották az 1-3 grammatika osztályokkal rendelkező gimnáziumot. 1581-ben a jezsuita missziót beköltöztették Kolozsvárra, a ferences kolostor üresen álló épületeibe és kollégium rangra

emelték. Következő lépésként a gimnáziumot akadémiává alakították, vagyis az intézmény keretei között a középfokú tanítás mellett felsőfokú bölcsészeti és teológia oktatást is szerveztek.

1583-ban, XIII. Gergely pápa és Báthory István lengyel király együttműködése eredményeként megalakult a katolikus papok nevelését szolgáló pápai és királyi szeminárium.

Báthory Kristófnak a kolozsvári városi tanácshoz intézett, 1580. május 5-én kelt leveléből:

„Mi, Somlói Báthory Kristóf, erdély vajdája és a székegyek ispánja [...]

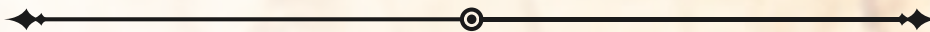
Elhatároztuk, hogy országunkban, Kolozsvárott, a tudomány előmozdítása és az ifjúság közt a szabad mesterségek elterjesztése végett a jezsuiták kollégiuma felállítassék. Azért, hogy ez ne legyen a város terhére vagy kárára, sőt inkább annak dicsére és hasznára váljon, biztosítjuk Kolozsvár városát arról, hogy ezen Kollégium alapítása által a város régi szabadságait és mentességeit csorbítani nem akarjuk, azokat érvényben hagyjuk, s ezen tanító intézetet a városban azért állítjuk fel, hogy annak dicsére és hasznára legyen.”

Báthory Kristóf (1530-1581)
Erdély vajdája

Báthory István testvérbátyja volt és a következő fejedelem, Báthory Zsigmond édesapja. Ő kormányozta Erdélyt miután testvérét lengyel királlyá választották. Ő adományozta az első birtokokat az erdélyi jezsuita misszióknak, segítette a kolozsvári jezsuita kollégium építkezéseit, részt vett a kollégium ünnepélyes megnyitásán. Eloszlatta a kolozsvári magisztrátus aggályait, amelynek tagjai a jezsuita kollégiumnak a városba költöztetésében a város szabadságjogainak fenyegetését látták.

AZ ACADEMIA CLAUDIOPOLITANA MEGALAPÍTÁSA

A kolozsvári jezsuita kollégium (akadémia) 1581. május 12-én kiadott alapító oklevele. Österreichisches Staatsarchiv, Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Bécs.

1581. május 12-én, Vilniusban, Báthory István aláírta a kolozsvári jezsuita kollégium és az *Academia Cludiopolitana* végleges alapítólevelét.

Az okirat szövegében az alapító azt a szándékát fogalmazta meg, hogy az említett intézménynek segítenie kell megerősíteni az erdélyi katolicizmus megrendült pozícióit, és minél nagyobb számú fiatalot kell nevelnie „egyeseket a vallási ügyek intézésére, másokat a polgári ügyekben való működésre”.

Báthory akarata szerint a kolozsvári jezsuita kollégium olyan kellett legyen mint a más keresztény országokban létező akadémiák, és azok a fiatalok, akik jártasságot szereztek a magasabb műveltségben a kolozsvári akadémián „mind a *baccalaureusi*, mind a *magiszteri*, mind a *doktori* fokozatra előléphessenek. Ezen előléptetés járjon éppoly jogokkal, megbecsüléssel, tisztességgel és méltósággal, mint amilyennel az efféle előléptetések Itália, Gallia, Hispánia és Germánia akadémiáin jog és szokás szerint járni szoktak”.

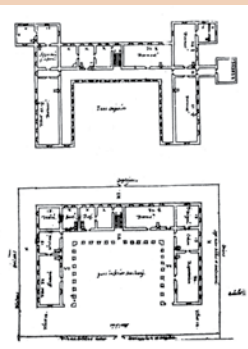
Az alapító okirat további részében megerősítést nyertek a kollégium javára tett birtok és jövedelem adományok, amelyek anyagi szempontból biztosították az intézmény létét.

Az Egidius van der Rye és Georg (Joris) Hoefnagel féle, 1617-ben kiadott Kolozsvár látkép részlete. Látszik a jezsuita kollégium temploma (napjainkban református templom). A templomtól balra látható hosszú háztető a jezsuita iskolát fedte.

A jezsuita iskola földszinti és emeleti tervrajza. Valószínűleg Massimo Milanesi jezsuita szerzetes műve.

Archivum Romanum Societatis Jesu, Roma, közölte Balogh Jolán, „Későrenaissance kőfaragó műhelyek”, in *Ars Hungarica*, 1979, 2. sz, 187. old..

A kolozsvári jezsuita kollégium épületei

Jelmagyarázat:

- A jezsuita kollégium temploma (eredetileg a ferences kolostor temploma, napjainkban református templom).
- A jezsuita kollégium épülete. Eredetileg ferences kolostor volt, 1603-ban lebontották.
- A jezsuita kollégium belső udvara.
- A jezsuita kollégium kertje.
- Temető. Napjainkban a templom előtti kis tér a Szent György szoborral.
- Farkas-utca, napjainkban Mihail Kogálniceanu utca.
- A gimnázium és az akadémia épülete.
- A gimnázium és az akadémia kertje.

A Farkas utca (M. Kogálniceanu utca) környékének helyrajza 1584-ből, amely tartalmazza a jezsuita kollégium épületeit is. A rajzot Massimo Milanesi készítette, aki a kolozsvári jezsuita misszió építészé és betegápolója volt.

Archivum Romanum Societatis Jesu, Roma, közölte Balogh Jolán, „Későrenaissance kőfaragó műhelyek”, in *Ars Hungarica*, 1979, 2. sz. 187. old..

A KOLOZSVÁRI PÁPAI ÉS KIRÁLYI SZEMINÁRIUM

XIII. Gergely
 [Ugo Boncompagni],
 pápa 1572 és 1585 között.

A katolikus egyház nagy újítója volt, ő ültette gyakorlatba a tridenti zsinat végzéseit, támogatta a jezsuita rendet, számos közép- és felsőfokú iskolát alapított, köztük a római *Collegium Germanicum-Hungaricum*-ot; ő adta ki az utasítást a Juliánus-naptár megújítására, az új naptárt tiszteletére azóta Gergely-naptárnak nevezik.

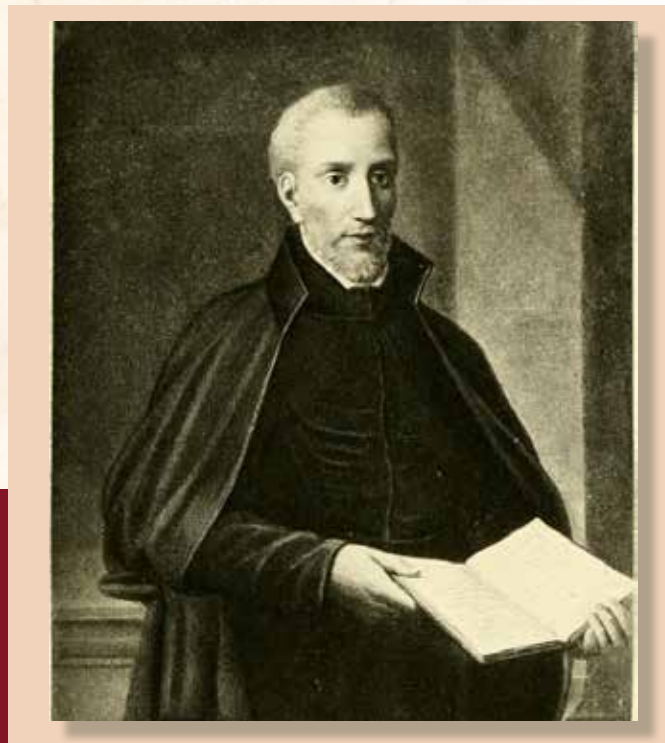
A pápa portróját a jelentős megvalósításait mutató képek övezik. Ezek között jelenik meg a kolozsvári szeminárium is, melyet az ő támogatásával alapítottak.

Anton Eisenhoit műve alapján, ismeretlen művész által 1582-1583 körül készített metszet. Rijksmuseum, Amsterdam.

A paphiány volt a legnagyobb gondja a katolikus egyháznak, miután a vallási reformáció számos országban szétzilálta az intézményeit. A tridenti zsinat kötelezte a püspököket, hogy támogassák a papi iskolákat. Egyes helyeken maga a Szentszék lépett közbe, úgynevezett pápai szemináriumokat alapítva, amelyek a jezsuita rend gondjaira lettek bízva. 1574 és 1583 között ilyen intézményeket alapítottak Bécsben, Prágában, Grazban, Braunsbergben (napjainkban Braniewo, Lengyelországban), Olmützben (napjainkban Olomouc, Csehországban), és Vilniusban.

Kolozsvár esetében XIII. Gergely pápa és Báthory István Lengyelország királya meg egyezett abban, hogy a szemináriumot közösen tartják fenn. A két alapító okiratot 1583. február 5-én valamint 13-án adták ki. A kettős patronátus az intézmény nevéből is látszik: *Seminarium Pontificium ac Regium* (Pápai és királyi szeminárium).

A kolozsvári szeminárium megalapítását úgy is lehet értelmezni, hogy ezáltal a Szentszék közvetve elismerte a kolozsvári jezsuita akadémia egyetemi rangját.

P. Antonio Possevino SJ.

Alfred Hamy, *Galerie illustrée de la Compagnie de Jésus*, VI, Paris, 1893.

P. Antonio Possevino SJ (1533-1611)

Szerzetes, pap, diplomata, a jezsuita oktatási intézmények szakértője, a kolozsvári pápai és királyi szeminárium megszervezője (1583). A jezsuita rend meghatározó személyisége volt, fontos megbízatásokkal Itáliában, Francia-, Svéd-, Orosz- és Lengyelországban valamint Erdélyben. Számos jezsuita iskola alapításánál vállalt szerepet. 1583-ban, erdélyi tartózkodása során utazást tett a fejedelemségben. A tapasztalatai alapján egy titkos jelentést szerkesztett, melyben részletes leírást adott az országról és tanácsokat fogalmazott meg egy olyan stratégia kidolgozásához, amelynek célja Erdély „eretnek” (protestáns) és „schismatikus” (ortodox) lakosságának katolicizálása lett volna.

A kolozsvári szeminárium XIII. Gergely pápa által 1583. február 5-én kiadott alapító okiratának szövegéből:

„[...] úgy döntöttünk, hogy Erdély tartományban is kollégiumot alapítunk, az ottani ifjúság kegyes és üdvös foglalkoztatására, az említett Társaság vezetésével [...].

*Apostoli tekintélyünkönél fogva
Kolozsvár városában,*

*mely kimagasztik Erdély többi városa közül,
egy kollégiumot, azaz szemináriumot állítunk fel [...] hasonlóan a másutt egyéb kollégiumokhoz, szemináriumokhoz,
amelyek felállításáról már rendelkezünk
Csehország, Lengyelország és Németország területén [...].”*

A Jezsuita Rend oktatási intézményeinek szerkezeti vázlata, a *Ratio studiorum* szabályzat szerint

ÉLETKOR¹ OSZTÁLY²

25	2. ÉV A második év végén, a végzős diák felhatalmazást kapott arra, hogy taníthasson a Bölcsészeti Karon	COLLEGIUM REPETENTIUM A Teológia Kar azon végzettjei tanultak itt, akik tanárok szerettek volna lenni a felsőoktatásban.	STUDIA SUPERIORA (AKADÉMIA)
24	1. ÉV		
23	4. ÉV A végzős hallgatók elnyerték a <i>Doctor</i> címet	FACULTAS THEOLOGICAE	
22	3. ÉV		
21	2. ÉV		
20	1. ÉV		
19	A tanult tantárgyak ismétlése egy féléves tanfolyam során. A végzősök elnyerték a <i>Magister</i> címet.	FACULTAS PHILOSOPHIAE	
18	3. ÉV CLASSIS METAPHYSICA. A <i>Licentiatius</i> cím elnyerése. A végzősök engedélyt kaptak arra, hogy a gimnázium felső tagozatán, a <i>Studia humaniora</i> osztályaiban taníthassanak.		
17	2. ÉV CLASSIS PHYSICA. A természettudományok (fizika, kémia, botanika, zoológia, földrajz), matematika, mértan, meteorológia stb. tanulmányozása. A végzősök megkapták a <i>Prima laurea</i> vagy <i>Baccalaureatus</i> címet		
16	1. ÉV CLASSIS LOGICA (DIALEKTIKA).		
14-15	5. OSZTÁLY SCHOLA/CLASSIS RETORICAE/ELOQUENTIAE A diákokat rhetores-nek nevezték. Két évet tartott		Studia humaniora. Az itt tanuló diákok tanítók lehettek a gimnázium 1-3 osztályaiban.
13	4.OSZTÁLY SCHOLA/CLASSIS POESIS/HUMANITATIS. A diákokat poetae-nak nevezték.	KISGIM- NÁZIUM	STUDIA INFERIORA (GIMNÁZIUM)
12	3. OSZTÁLY SCHOLA/CLASSIS SUPREMA GRAMMATICAE. A diákokat syntaxistae-nak nevezték.		
11	2. OSZTÁLY SCHOLA/CLASSIS MEDIA GRAMMATICAE. A diákokat grammatici-nak nevezték.		
10	1B. ELSŐ OSZTÁLY SCHOLA/ CLASSIS INFIMA GRAMMATICAE. A diákokat principistae-nak nevezték.		
9	1A. ELSŐ (ELŐKÉSZTŐ) OSZTÁLY SCHOLA/CLASSIS ELEMENTARIS. A diákokat parvistae-nak, minimistae-nak vagy, alphabetherii-nak nevezték. Előkészítő osztály volt a gimnázium első osztályába. Olyan esetekben szervezték, amikor szükség volt az elemi iskolákban tanultak kiegészítésére.		
5-8		ELEMI ISKOLÁK (Városi, falusi iskolák) A jezsuiták csupán különleges esetekben foglalkoztak elemi oktatással.	

19

Sacerdos Societatis Iesu

Sacerdos Societatis Iesu

Jezsuita pap és szerzetes

P. Philippo Bonanni SJ,
*Ordinum Religiosorum in
Ecclesia Militanti Catalogus,
Pars Prima: Complectens
Virorum Ordines, Roma, 1714.*

¹ A diákok életkora ideális esetben,

² A jezsuita oktatásban „osztály” illetve „iskola” alatt oktatási szintet értettek, nem tanítási évet.

TANÁROK ÉS DIÁKOK.

A KOLOZSVÁRI JEZSUITA AKADÉMIA NEVES SZEMÉLYISÉGEI

I. A kolozsvári jezsuita kollégium, az *Academia Claudiopolitana* rektorai 1579 és 1606 között

P. Jacobus Wujek SJ
Muzeum Regionalne w
Wągrowcu, Lengyelország

P. Jacobus Wujek (Vangrovitius) SJ (1541-1597). Lengyel származású szerzetes, a bölcészet tudományok magisztere, a teológia doktora. Tanár volt Pułtuskban, Poznańban és Vilniusban. A kolozsvári jezsuita kollégium első rektora 1579 és 1583 között, majd 1595 és 1597 között viceprovinciális (előljárója) az erdélyi jezsuita misszióknak. A Biblia lengyel fordítója (művét 1593-ban fejezte be, de csak 1599-ben nyomtatták ki). Három évszázadon keresztül az ő fordítását használták a Szentírás lengyel nyelvű kiadásaihoz.

P. Ferdinandus Capecius SJ (1545-1586). Olasz származású szerzetes, a bölcészet tudományok magisztere, a teológia doktora. Rómában matematikát és bölcészetet tanított. 1584 és 1586 között a kolozsvári jezsuita kollégium rektora, az ő vezetése alatt kezdődött el a felsőfokú oktatás. Kolozsváron hunyt el a pestisben.

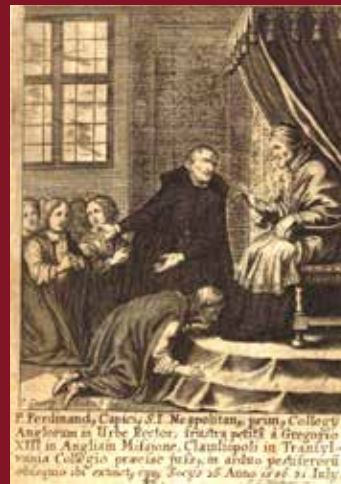
P. Hieronymus Fanfonius SJ (1558-1586). Olasz származású szerzetes. Teológiai doktorátusa volt, dialektikát és retorikát tanított. Rómában az ismétlők évfolyamán latin nyelvtant, bölcészetet és teológiát tanított. Kolozsváron az iskola és a Mária kongregáció prefektusa volt. Itt halt meg a pestis járvány idején.

P. Leonardus Rubenus SJ (1551-1595). Német származású szerzetes. Rigában, Bécsben és Olmützben volt tanár. A kolozsvári jezsuita kollégium rektora 1587-1588 között.

P. Petrus Maiorius SJ (1542-1604). Olasz származású szerzetes. Tanár volt Lyonban és Kassán, 1595 és 1604 között rektora a kolozsvári jezsuita kollégiumnak és

viceprovinciális (előljárója) az erdélyi misszióknak.

P. Giovanni Argenti SJ (1560-1629). Olasz származású szerzetes. Tanár volt Modenában, Piacenzában, Pádovában. Az 1603. június 9-i események krónikása. 1604 és 1606 között rektora a kolozsvári jezsuita kollégiumnak és viceprovinciális (előljárója) az erdélyi misszióknak. 1607-ben az erdélyi Országgyűlés előtt tartott beszédében próbálta meggyőzni a Rendeket, hogy ne tiltsák ki a jezsuitákat Erdélyből.

Ferdinandus Capecius SJ.
Mathias Tanner, *Societas Jesu apostolorum imitatrix*, Praga, 1694.

II. A KOLOZSVÁRI JEZSUITA KOLLÉGIUM NÉHÁNY HÍRES TANÁRA 1579 ÉS 1606 KÖZÖTT

P. Stephanus Arator / Szántó SJ (1540-1612). Magyar származású szerzetes. Rómában tanult, tanár volt Bécsben, Nagyszombatban, Kolozsváron, Gyulafehérváron és Váradon is tevékenykedett. Az általa készített magyar nyelvű Biblia fordítás kézirata 1605-ben, háborús körülmények között megsemmisült. Nagy hatással volt Báthory István azon döntésére, hogy Kolozsváron jezsuita iskolát alapítson.

P. Johannes Leleszi SJ (1548-1595). Magyar származású szerzetes. Gyónatatója és tanára volt a kiskorú fejedelemnek, Báthory Zsigmondnak. Ő volt az első jezsuita Erdélyben és katolikus püspök hiányában úgy tekintettek rá, mint az erdélyi katolikusok szellemi vezetőjére.

P. Wolfgangus Schreck SJ (1550-?). Német származású szerzetes. Rómában tanult, Mainzban nyerte el a teológia doktora címet. Héber és görög nyelvet tanított. Kolozsváron a szeminárium prefektusa és német nyelvű prédikátor volt. 1581. májusában a kolozsvári jezsuita gimnázium elindítása alkalmából tartott teológiai disputa szónoka. Különleges tudású teológusként és igehirdetőként jellemezték.

P. Martinus Undó SJ (1547-1587). Magyar származású szerzetes. Matematikát, görög és héber nyelvet tanított. Beszélt ma-

gyarul, olaszul, lengyelül és németül. Kolozsváron lelkipásztorként és magyar nyelvű prédikátorként tevékenykedett, az iskolában pedig a mondatant (szintaxist) tanított.

P. Ioannes Arduolphus SJ (1551-1586). Német (tiroli) származású szerzetes. Kolozsváron retorikát és görög nyelvet tanított, a szerzetesek gyónatatója és tanácsadója, a novíciusok magisztere, a konviktus prefektusa volt. Kolozsváron hunyt el pestisben.

P. Matthias Tomanus / Thományi SJ (1548-1589). Magyar származású szerzetes. Kolozsváron görög szintaxist és humán tantárgyakat tanított. Ő volt a kollégium gazdasági intézője is.

F. Massimo Milanese SJ (1529-1588). Olasz származású szerzetes. A segítő szerzetesek (coadiutor temporalis) közé tartozott. Amolyan „mindenhez értő” tagja volt a jezsuiták közösségének: a kollégium betegápolója, de ő építette a kolozsvári és gyulafehérvári jezsuita iskolákat is. Fennmaradtak az említett épületek általa készített tervrajzai. Kolozsváron hunyt el.

P. Georgius Káldi SJ.
Dörre Tivadar rajza, 1898.

Káldi György magyar Biblia fordításának címlapja (1626).

Pázmány Péter bíboros, esztergomi érsek

Jeremias Gottlob Rugendas metszete, Carolus Péterffy, *Sacra concilia Ecclesiae Romano-Catholicae...*, Viennae-Posonii, 1742 művéből.

III. PÁZMÁNY PÉTER - A A KOLOZSVÁRI JEZSUITA KOLLÉGIUM LEGHÍRESEBB TANULÓJA

Petrus Pázmány SJ (1570-1637). Prímás-érsek, bíboros. Egy protestáns Bihar megyei nemesnek volt a fia. A kolozsvári jezsuita iskolában tért át katolikusnak. Rómában szerezte meg a teológiai doktorátusát.

Esztergomi érsekként több oktatási intézményt alapított, ezek között volt a bécsi *Collegium Pazmanianum* (1626), a pozsonyi jezsuita kollégium (1635) és a nagyszombati egyetem, a Budapesti Eötvös Lóránd Tudományegyetem őse. A magyarországi katolikus megújulás vezéralakjaként tartják számon.

A KOLOZSMONOSTORI JEZSUITA ISKOLA A XVII. SZÁZADBAN

A jezsuiták kiűzése Cseh-, és Magyarországról.

A képen neves jezsuita professzorokat, köztük a kolozsvári jezsuita akadémián is tanító Káldi és Forró pátereket szállító hintó, és nyomukban számos gyalogos diák egy erdővel borított országból jön ki. A kép jobb felső sarkában egy lánghban álló templom látszik, mely emlékeztet a kolozsvári jezsuita kollégium templomára.

Metszet egy 1619-ben kiadott protestáns gúnyiratból. Országos Széchényi-Könyvtár, Apponyi-gyűjtemény, Budapest.

I. A KOLOZSVÁRI JEZSUITA KOLLÉGIUM LEROMBOLÁSA 1603-BAN ÉS A REND KIŰZÉSE ERDÉLYBŐL.

A kolozsvári jezsuita kollégium tevékenysége meg volt szakítva 1589 és 1595 valamint 1606 és 1618 között, amikor az erdélyi országgyűlés határozata kiutasította a rend tagjait a fejedelemség területéről.

1603. június 9-én a kollégium épületeit megtámadta a kolozsvári tömeg, egy jezsuita frátert megöltek, a többieket kikergették a városból.

A következő években a kollégium épületeit teljeseen, a templomot részben lebontották.

Emmanuel Neri SJ, a jezsuita szerzetes, akit 1603, Junius 9-én meggyilkoltak, Matthias Tanner, *Societas Jesu usque ad sanguinis et vitae profusionem militans*, Pragae, 1675.

II. A KOLOZSMONOSTORI JEZSUITA GIMNÁZIUM
1615-ben, illetve 1618-ban, Bethlen Gábor fejedelem megengedte a jezsuita iskolák működését Gyulafehérváron és Kolozsmonostoron. Később jezsuita missziókat és iskolákat alapítottak Székelyudvarhelyen és Karánsebesen is.

Kolozsmonostoron egy háromosztályos, gimnáziumi rangú iskola működött három tanárral. A felsőfokú tanítást megtiltották a katolikusoknak.

A kolozsvári jezsuita kollégium minden birtokát és jövedelmét, amelyet Báthory István adományozott az intézménynek, elkobozták. A jezsuita misszió és az iskola a katolikus nemesek adományainak köszönhetően működött. A fontos támogatók között kell említeni Szentpáliné Galambfalvi Borbála nevét, aki saját udvarházát adományozta a katolikusok hasznára. Ez az ingatlan, mely napjainkban a Monostori út 9. szám alatt található, a misszió székházaként és az iskola konviktusaként szolgált 1665-ig, azután pedig a nyaralóházként a diákok számára.

1665-ben, azért, hogy a diákokat biztonságba helyezték, az erdélyi jezsuita misszió pár ingatlant vásárolt a Farkas utca (M. Kogálniceanu utca) nyugati végén és a helyi hatóságok engedélyével az iskolát Kolozsmonostorról Kolozsvár belvárosába költöztették.

Bethlen Gábor fejedelem. Megengedte a jezsuitáknak, hogy visszatérjenek Erdélybe. Lucas Kilian metszete, 1620 körül. Magyar Nemzeti Múzeum, Budapest.

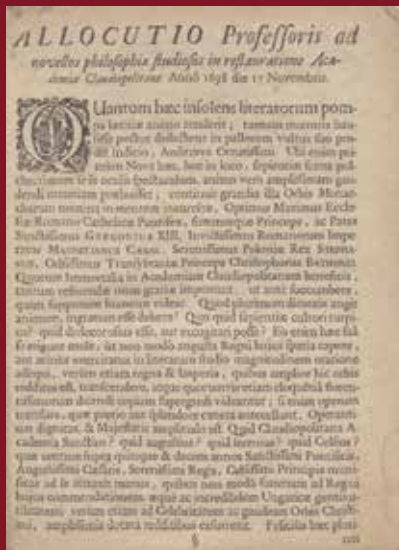

Káldi György jezsuita páter és Bethlen Gábor református fejedelem. *Illusztráció Mathias Tanner, Mathias Tanner, Societas Jesu apostolorum imitatrix*, Praga, 1694, művéből.

A kolozsmonostori jezsuita gimnázium tanulót tömörítő Mária Kongregáció anyakönyvének címlapja. Gyulafehérvári Főegyházmegeyei Levéltár.

A KOLOZSVÁRI JEZSUITA AKADEMIA ÚJJÁALAPÍTÁSA 1698-BAN

1689 november 17-én tartott ünnepi beszéd nyomtatott példánya

Sárospataki Református Kollégium Tudományos Gyűjteményei
Nagykönyvtára.

Részlet a kolozsvári jezsuita akadémia újrainvitása
alkalmából, 1698. november 17-én tartott ünnepi beszédből:

*„[...] most pedig, XIII. Gergely szelleme, felséges Miksa császárr
hamvai, és a Báthoriaknak, Lengyelország fényesség királyá-
nak, Istvánnak és Erdély nagyságos fejedelmének, Kristófnak
haló porai, nektek fejezem ki halhatatlan hálaikat azért a halhatatlan
jótéteményetekért, hogy létrehoztátok a Kolozsvári Akadémiát.
Nyugodjatok éjszakátokban, ti a világnak egykor legragyogóbb
szellemei, vagy inkább ragyogjatok érdemeitek gazdag fényében [...]”*

A XVII. század utolsó évtizedében az Erdélyi Fejedelemség be-
tagolódott a Habsburg-birodalomba. Az új politikai helyzetben a ró-
mai-katolikus egyház komoly poli-
tikai és anyagi támogatást kapott. 1692-ben a kolozsvári Óvárban levő
református templomot és a mellette
álló unitárius iskolát visszaszol-
gáltatták a katolikusoknak. 1693-
ban a jezsuiták visszavásárolták
a kolozsmonostori uradalmat.

1698 őszén újra kezdődtek a
jezsuita akadémia tanfolyamait.
A felsőfokú oktatás újraindí-
tása és a szeminárium újjáala-

A kolozsvári jezsuita akadémia székhelye 1693 és 1724 között. Az épület domonkos kolostor volt 1556-ig, ezután unitárius iskola 1692-ig, 1725-től kezdve ferences kolostor, majd 1948 és 2011 között Zeneliceum. Foto: Kulin Miklós, 1970.

pítása gróf Apor Istvánnak köszönhetően valósult meg. Az ő adományai annyira fontosak voltak, hogy a későbbiekben a nevét az intézményt alapító Báthory Istvánéval együtt emlegették. 1701. augusztus 22-én I. Lipót császár megerősítette Báthory Istvánnak a kolozsvári jezsuita kollégium és a szeminárium részére tett jövedelem adományait, sőt ki is egészítte azokat más éves jövedelmekkel.

A Báthory és Apor családok címere és a jezsuita rend jelképe az 1752-ben épült kolozsvári régi nemesi konviktus épületén.
Foto: Tiberiu Iordan.

Részlet gróf Apor István 1698. március 9-én, Bécsben kelt alapítványleveléből, mellyel megteremtette a kolozsvári főiskolai tagozat újraindításának anyagi feltételeit:

*„En Al Torjai gróff Apor István,
az Felsőleges Római Császár eö Felsőlege Erdélyi Tanácsos Thesaurarius [...]
Mivel pedig engemet az én kegyelmes Istenem bőséges javairal álldott meg,
hogy ezért én is háladatosságomat meg mutathassam,
az mindenható Istennek dicsőségére és
Boldogságos Szűz Máriának Tisztességére, [...]
1. Hagyok az Kolozvári Patholica Ecclesiát administráló Pátereknek,
hogy az Philosophiát annál könnyebben taníthassák, 8000 forintot.
2. Ugyan azon megírt Pátereknek kezében a szegény tanuló
Deákoknak tartásokra úgy mint egy Seminárium fundáltassék, hagyok
30.000 forintot. Kit is hagyok ily conditional, hogy ezen summának
esztendő által való Proventussából, [...] tartassanak, elsőben is pedig az
Plerikusok, az kik tanulásoknak elvégzése után Erdélyben az Isten
Anyaszentegyházában szolgálhatnak. Ezek után azok az iffiak, az
kik tévelygéseiket elhagyván, az igaz catholika Religióra visszatérnek.
[...] Harmadszor, az szegény ügyefogyott Nemes Embereknek
gyermekkeik tartására. Ezek pedig [...] minnyájan erdélyiek legyenek.”*

GRÓF APOR ISTVÁN

Gróf Apor István (1638-1704), a kolozsvári katolikus felsőfokú oktatás újjáalapítója. Az arcképet Bíró Vencel közölte 1935-ben.

A KOLOZSVÁRI JEZSUITA KOLLÉGIUM KÖNYVTÁRA

A jezsuita rend szabályzata előírta, hogy minden kollégiumnak saját könyvtára legyen. Kolozsváron, az 1578 és 1588 között összegyűjtött könyvtár köteteit részben a régi, a reformáció előtt létezett katolikus intézményektől örökölték, részben pedig az Erdélybe érkező jezsuiták vásárolták. 1588-ban, amikor első alkalommal utasították ki őket a fejedelemség területéről, a legtöbb kötet kikerült Erdélyből és szétszóródott a rend Magyarországon, Lengyelországban és Austriában levő rezidenciáiban. Csupán pár kötetet sikerült utólag visszaszerezni.

1595 után, mikor a rend tagjai visszatértek Erdélybe, egy új könyvtárat hoztak létre, melynek egy részét vásárolták, más

részét örökölték. Ilyen örökség volt a Wolphard-Kakas könyvtár. 1603. június 9-én, mikor a kolozsvári tömeg lerombolta a kollégiumot, ennek a könyvtárnak a legnagyobb részét megmentették a kolozsvári hatóságok és Székely Mózes fejedelem.

Napjainkban 496 olyan mű létezéséről tudunk amelyek a kolozsvári jezsuita kollégium, (az *Academia Claudiopolitana*) könyvtárából származnak. A legtöbbjüket a Román Akadémia Kolozsvári Könyvtárában őrzik.

A kiállítás anyagában olyan kötetek címlapjai láthatók, melyek valaha a kolozsvári jezsuita kollégium könyvtárának részét képezték és melyeket biztosan használtak a tanítás folyamatában.

01. Thomas de Aquino, OPUSCULA, QUIBUS ALIIS IMPRESSIS NUPER HEC ADDIDIMUS, Venetiis, 1498.

02. BIBLIORUM GRAECORUM LATINORUMQUE PARS TERTIA, Basileae, 1550.

03. Joannis Chrysosthomus, QUINTUS TOMUS, EXEGEMATICA QUAEDAM, DIDACTICA ALIA, AUT PARAENETICA, Basileae, 1539.

04. CATECHISMUS EX DECRETO CONCILII TRIDENTINI AD PAROCHOS, Lugduni, 1569.

05. Aristoteles, OPERA OMNIA I. TOMUS PHYSICUS, Francofurti, 1593.

06. LEXIKON ELLENO-ROMAIKON, HOC EST DICTIONARIUM GRAECO-LATINUM, Basileae, 1572.

07. Vergilius, BUCOLICA, GEORGICA ET AENEIS, Francofurti, 1596.

08. Donatus Graecus, DE OCTO ORATIONIS PARTIBUS, Francofurti, 1553.

09. Euripides, EURIPIDOU TRAGODIAI OKTÓ KAI DEKA, Basileae, 1551.

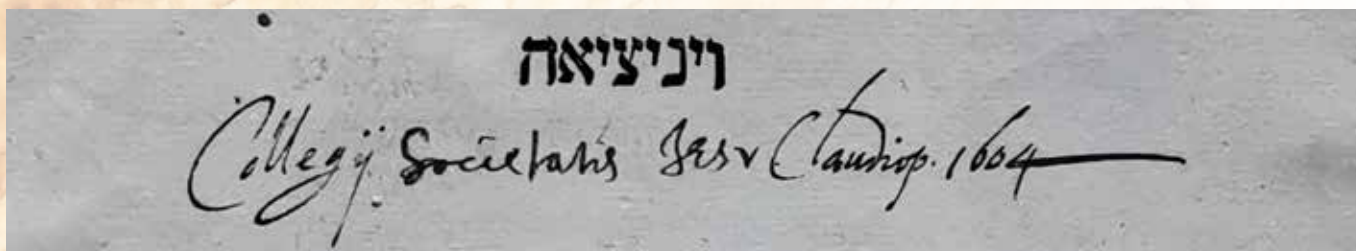
10. Marcus Tullius Cicero, RHETORICORUM SECUNDUS TOMUS, Lugduni, 1570.

11. TALMUD. MASZEKHEH TALMUD, Vinicija, 1521.

12. Pius II. [AENEAS SILVIUS PICCOLOMINI], EPISTOLAE DE CONVENTU MANTUANNO, Mediolani, 1473.

Bejegyzés egy kötetben a kolozsvári jezsuita kollégium nevének mint tulajdonosnak és a kötet megszerzése évének megjelölésével.

THESES DE PVRO ET expresso Dei verbo,

TAM SCRIPTIS, QVAM VIVA
voce tradito: & pari vtriusq;
autoritate, necessitate,
utilitate, ac
fine.

Ad disputandum publicè proposita, cum Clau-
diopoli in Transylvania novum Gymnasium
societatis IESV aperiretur,
Anno D. 1. 5. 81.

Defenduntur à Ioanne Pufchio, societatis IESV,
Praeide Wolfgango Schreckio, Theologo
eiusdem societatis IESV.

Cum licentia Illustrissimi Principis Transylvaniae etc.

CLAUDIOPOLI

545399

Wolfgang Schreck jezsuita tanárnak Kolozsváron, 1581. májusában elhangzott téziseinek nyomtatott címlapja. A beszéd a kolozsvári jezsuita gimnázium megnyitó ünnepsége keretében tartott hitvitán hangzott el. Teleki-Bolyai Könyvtár, Marosvásárhely.

SANCTUS
CAROLUS BORROMÆUS,
Tutor & Pater Pauperum.

M. ACADEMIA KÖNYVTÁRA *Honori*
EXCELLENTISSIMORUM, ILLU-
STRISSIMORUM, MAGNIFICORUM
AC SPECTABILIUM GUBERNII
TRANSYLVANICI PROCERUM;
NEC NON TOTIUS INCLYTI STA-
TUS ROMANO-CATHOLICI:

Dum
Sub eorum gloriosis auspicijs be-
né merita de re Literaria Juventutis Virtutis, Do-
ctrinaeque premijs remunerantur:

AB
Illustrissima, Magnifica ac Spectabili,
Perillustri, Nobili ac Ingenue Pontificio-Regia Aca-
demia Claudiopolitana JUVENTUTE in Sc-
narij Status
Anno à partu Virginis M. DC. XCIX. Di. Jan.

CLAUDIOPOLI,
Ex Officina Nicolai Eri. & M. Terepalm.

A kolozsmonostori ka-
tolikus plébánia régi
pecsétje, mely az ősi
bencés apátság templo-
mának a képét is tar-
talmazza. Bíró Vencel
közölte 1931-ben.

Két iskolai színjáték plakátja. Az első a
kolozsmonostori jezsuita gimnázium, a másodikat
a kolozsvári *Academia Claudiopolitana*
diákjai mutatták bel1641-ben illetve 1699-ben.
Az első a Sárospataki Református Kollégium
Tudományos Gyűjteményei Nagykönyvtára,
a második a Magyar Tudományos Akadémia
Könyvtárának gyűjteményeiből származik.

VÁLOGATOTT KÖNYVÉSZET

- *Album sodalitatis Natae Reginae Angelorum Autoritate Apostolica Kolos Monostorini in Residentia Societatis Jesu erectae*, 1641, kézirat, Gyulafehérvári Érseki Levéltár.
- Argenti, Giovanni, Veress Endre (szerk.), *Giovanni Argenti jelentései magyar ügyekről, 1603-1623*, Szeged, 1983.
- Balázs Mihály, Kruppa Tamás, Lázár István Dávid, Lukács László (szerk.), *Jezsuita okmánytár. Erdélyt és Magyarországot érintő iratok 1601-1606*, I-II, Szeged, 1995.
- Balogh Jolán, *Kolozsvári kőfaragó műhelyek, XVI. század*, Budapest, 1985.
- Bíró Vencel, *A kolozsmonostori belső jezsuita rendház és iskola Bethlen és Rákóczy fedelmek idején*, Cluj-Kolozsvár, 1931.
- Bíró Vencel, *Altorjai gróf Apor István élete és kora*, Cluj-Kolozsvár, 1935.
- Bonanni, Philippo, *Ordinum Religiosorum in Ecclesia Militanti Catalogus eorumque indumenta in Iconibus. Pars Prima: Complectens Virorum Ordines*, Roma, 1714.
- Ciappi, Marco Antonio, *Compendio delle Heroiche et Gloriose Attioni et Santa Vita di Papa Greg. XIII.*, Roma, 1596.
- Frankenburg, Graf zu (1588-1650), *Conterfet Kupfferstich (soviel man deren zu handen bringen können) deren jenigen regierenden grossen Herren*, [...], I, Leipzig, 1721.
- Goldenberg, S., *Clujul in sec. XVI* [Kolozsvár a XVI. században], București, 1958.
- Hamy, Alfred, *Galerie illustrée de la Compagnie de Jésus*, VI, Paris, 1893.
- Jakab Elek, *Kolozsvár története II: 1540-1690, III: 1690-1848, Oklevéltár Kolozsvár története második és harmadik kötetéhez*, Budapest, 1888.
- Jakó Klára, *Az első kolozsvári egyetemi könyvtár története és állományának rekonstrukciója (1579-1604)*, Szeged, 1991.
- Kovács András, „A kolozsvári Farkas utcai templom és kolostor jezsuita korszaka”, in *Erdély reneszánsza*, I, Kolozsvár, 2009.
- Lukács, Ladislaus S.I. (ed.), *Catalogi personarum et officiorum provinciae Austriae S.J.*, I: 1551-1600; II: 1601-1640, Romae, 1978, 1982.

A XVII. századi kolozsmonostori jezsuita rendház Veress Ferenc 1859-ben készült fényképén. Kolozsvári Egyetemi Könyvtár.

- Lukács, Ladislaus S.I. (ed.), *Monumenta antiqua Hungariae, I: 1550-1579; II: 1580-1586; III: 1587-1592; IV: 1593-1600, Romae*, 1969, 1976, 1981, 1987.
- Lukács, Ladislaus S.I. (ed.), *Monumenta paedagogica Societatis Iesu*, II: 1557-1572; III: 1557-1572; Romae, 1974.
- Márza, Radu, „Iezuiții in Transilvania (1579-1588). Considerațiuni preliminare” [Jezsuiták Erdélyben (1579-1588)], in Anuarul Institutului de Istorie Cluj-Napoca, XXXIV, 1995, 149-157.
- Mészáros István, *Az iskolaügy története Magyarországon 996-1777 között*, Budapest, 1981.
- Milley János, „Milley János Jézus-Társaságbeli szerzetes jelentései az 1648-1653. évekről”, in Szilágyi Sándor (ed.), *Erdélyi Országgyűlési Emlékek [Monumenta Comitalia Regni Transylvaniae]*, XV: 1669-1674, Budapest, 1892, 479-574.
- Molnár Aladár, *A közoktatás története Magyarországon a XVIII. században*, Budapest, 1881.
- Péterffy Carolus, *Sacra concilia Ecclesiae Romano-Catholicae...*, Viennae-Posonii, 1742.
- Pop, Ioan-Aurel, „Începuturile: Colegiul iezuit din 1579-1581” [A kezdetek: A jezsuita kollégium 1579 és 1581 között], in Ovidiu Ghitta (coord.), *Istoria Universității „Babeș-Bolyai”* [A Babeș-Bolyai Tudományegyetem története], Cluj-Napoca, 2012.
- Pop, Ioan-Aurel, Liana Lăpădatu, „Les débuts de l'Université moderne à Cluj: le Collège Jésuite entre 1579 et 1581”, in *Transylvanian Review*, XVIII, 4, 2009, 3-20.
- *Ratio Atque Institutio Studiorum Societatis Iesu*, Neapoli, MDCIII.
- Rus, Vasile, *Operarii in vinea Domini. Misionari iezuiți in Transilvania, Banat și Partium (1579-1715), I: Tablouri istorice și spirituale* [Operarii in vinea Domini. Jezsuita misszionáriusok Erdélyben, Bánságban és Partiumban (1579-1715). A történelmet és a szellemiséget bemutató képek], Cluj-Napoca, 2007.
- Rus, Vasile, *Pro scientiarum academia. Calvaria și școlile iezuite din Cluj* [Pro scientiarum academia. A monostori „Kálvária” templom és a kolozsvári jezsuita iskolák], Cluj-Napoca, 2005.
- Szögi László, Varga Júlia, *A Szegedi Tudományegyetem és elődei története. I: A Báthory-egyetemtől a Kolozsvári Tudományegyetemig: 1581-1872*, Szeged, 2011.
- Tanner, Mathias, *Societas Jesu apostolorum imitatrix*, Praga, 1694.
- Tanner, Mathias, *Societas Jesu usque ad sanguinis et vitæ profusionem militans*, Praga, 1675.
- Varga Júlia, *A kolozsvári jezsuita gimnázium és akadémia hallgatósága 1641-1773*, Budapest, 2007.
- Veress Endre, „A kolozsvári Báthory-egyetem története lerombolásáig, 1603-ig. Közlemény és Oklevéltár”, in *Erdélyi Múzeum* nr. 3/1906 (169-193), 4/1906 (249-263, 319-320), 5/1906 (342-386).
- Veress Endre, *Epistolae et Acta Jesuitarum Transylvaniae temporibus principum Báthory*, 1571-1613, I-II, Cluj-Budapest, 1911-1913.

Szervezők

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI
BABEȘ-BOLYAI TUDOMÁNYEGYETEM
BABEȘ-BOLYAI UNIVERSITÄT
BABEȘ-BOLYAI UNIVERSITY
TRADITION ET EXCELLENCE

Partnerek

PRIMĂRIA ȘI CONSILIUL LOCAL
CLUJ-NAPOCA

CENTRUL DE
CULTURĂ URBANĂ
Cluj-Napoca

CENTRUL DE
CULTURĂ URBANĂ
Turnul Croitorilor

A képek és dokumentumok a következő intézmények gyűjteményeiből származnak:

A Román Akadémia
Kolozsvári Könyvtára

Gyulafehérvári
Főegyházmegeyi
Levéltár

Sárospataki
Református Kollégium
Tudományos Gyűjteményei
Nagykönyvtára

